

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31.10.1969, sp. zn. 5 Cz 43/68, ECLI:CZ:NS:1969:5.CZ.43.1968.1

Číslo: 79/1970

Právní věta: Přidělení náhradního bytu či poskytnutí náhradního ubytování přichází v úvahu zásadně jen za předpokladu dřívější existence právního důvodu užívání bytu. /1/

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 31.10.1969

Spisová značka: 5 Cz 43/68

Číslo rozhodnutí: 79

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Byt, Hospodaření s byty, Náhradní byt

Předpisy: 99/1963 Sb. § 160 40/1964 Sb. § 178

§ 179

§ 186

§ 187

§ 193

§ 394

§ 396 41/1964 Sb. § 48

§ 52

§ 53

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 79/1970 sb. rozh.

Přidělení náhradního bytu či poskytnutí náhradního ubytování přichází v úvahu zásadně jen za předpokladu dřívější existence právního důvodu užívání bytu. 1)

(Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 31. 10. 1969, [5 Cz 43/68](#).)

Obvodní soud pro Prahu 9 vyhověl rozsudkem z 3. 1. 1968 žalobě o vyklizení bytu užívaného žalovanou v přízemí rodinného domku čp. 93 v P. 9; z provedených důkazů vzal za zjištěno, že na žalovanou nepřešlo po smrti uživatele tohoto bytu F. M., s nímž žalovaná žila v den jeho smrti jako hospodyně a ošetřovatelka ve společné domácnosti, podle § 179 odst. 1 o. z. právo užívat tento byt, protože s F. M. nežila ve společné domácnosti aspoň jeden rok před jeho smrtí. Jako lhůtu k vyklizení

tohoto bytu stanovil obvodní soud 15 dnů, přičemž vyslovil, že tato lhůta počne běžet dnem právní moci jeho rozsudku.

Městský soud v Praze nevyhověl odvolání žalované a rozsudkem ze dne 4. 3. 1968 potvrdil rozsudek obvodního soudu.

Proti rozsudkům soudů obou stupňů podal předseda Nejvyššího soudu stížnost pro porušení zákona, která shledává porušení zákona rozsudky soudů obou stupňů v tom, že splnění povinnosti žalované k vystěhování z bytu nebylo vázáno na přidělení náhradního bytu nebo náhradního ubytování, jak vyžaduje ustanovení § 160 odst. 3 o. s. ř. Výsledky řízení před soudy obou stupňů nenasvědčují tomu, že by se jednalo o některý z těch výjimečných případů, kdy není třeba poskytnout náhradní byt ani náhradní ubytování; z toho lze usuzovat, že patrně soudy obou stupňů zcela přehlédly ustanovení § 160 odst. 3 o. s. ř.

Stížnost pro porušení zákona dochází k tomu, že z dosud provedeného dokazování a ze všeho, co v řízení vyšlo zatím najevo, vyplývá, že žalovaná bydlela a zřejmě ještě bydlí v předmětném bytě se svými syny na tom podkladě, že byla hospodyní a ošetřovatelkou uživatele bytu, pokud nebyla jeho družkou (v tomto směru nebyl skutečný stav věci zjištěn). Ani v prvním, ani v druhém případě nebylo třeba k nastěhování žalované do bytu F. M. přivolení národního výboru z důvodů, které Nejvyšší soud rozvedl podrobně ve svém rozhodnutí uveřejněném pod č. 40/1967 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR, na něž stížnost pro porušení zákona odkazuje. Nešlo-li tedy ze strany žalované o protiprávní získání bytu ve smyslu § 157 o. z. a § 41 zák. č. 41/1964 Sb., nešlo o žádnou z výjimek vyjmenovaných v § 53 zák. č. 41/1964 Sb., kdy místní národní výbor není povinen poskytnout náhradní byt ani náhradní ubytování; z toho plyne, že se soudy obou stupňů měly při určování lhůty k vyklizení bytu řídit ustanovením § 160 odst. 3 o. s. ř. Stížnost pro porušení zákona poukazuje v této souvislosti i na to, že výpočet případů, kdy lze poskytnout vyklizovanému účastníkovi pouhé přístřeší, je v ustanovení § 53 odst. 1 zák. č. 41/1964 Sb. taxativní, takže je toto ustanovení jindy nepoužitelné. Poněvadž pak jde o ustanovení, které je výjimkou z ostatních ustanovení zákona o hospodaření s byty o náhradním bytě a náhradním ubytování (§ 48 a 52 cit. zák.), jak je zřejmé již z nadpisu k němu, nebyl by přípustný jeho extenzivní výklad nebo dokonce jeho analogické použití.

Právní názor, že v tomto případě nebylo třeba poskytnout náhradní byt ani náhradní ubytování, nelze podle stížnosti pro porušení zákona dovést ani z pojmu „uživatel bytu“, jímž označuje zák. č. 41/1964 Sb. v ustanoveních § 48 a 52 osoby, jež mají za určitých v zákoně uvedených předpokladů nárok na náhradní byt nebo náhradní ubytování, a to z toho důvodu, že by šlo o úzký výklad tohoto pojmu. Vždyť zákon přiznává např. v § 187 o. z. právo na náhradní byt nebo náhradní ubytování osobám v tomto ustanovení uvedeným přesto, že se nikdy nestaly uživateli v právním významu tohoto pojmu. Jestliže osobám, o něž jde, zákon přiznává nárok na náhradní byt nebo náhradní ubytování, není důvodu nepřiznat – podle stížnosti pro porušení zákona – tento nárok v jiných případech faktického užívání bytu, tj. bydlení bez právního důvodu, pokud ovšem nešlo o spekulativní jednání při nastěhování se do bytu. Takové případy by bylo podle stížnosti pro porušení zákona třeba řešit nikoli zaujetím obecného stanoviska o nedostatku nároku na náhradu, ale za použití čl. VI a VII zásad občanskoprávních vztahů, zakotvených v občanském zákoníku; event. obecné stanovisko by vedlo k neodůvodněným tvrdostem jmenovitě vůči osobám, které daly svůj vlastní byt k dispozici národnímu výboru při splnění ohlašovací povinnosti podle § 4 odst. 3 zák. č. 41/1964 Sb. I kdyby tomu tak nebylo, bylo by třeba pojem „uživatel bytu“ vykládat šířeji a za uživatele dvou bytů by neměl být považován jen ten, komu vzniklo právo osobního užívání bytu; jinak by totiž nebylo nutno řešit otázku náhradního bytu nebo náhradního ubytování, neboť by si tyto osoby mohly podržet svůj dosavadní byt. Konečně stížnost pro porušení zákona vyslovuje obavu, že by opačný názor k otázce náhradního bytu nebo náhradního ubytování pro osoby uvedené v § 179 odst. 1 o. z. opřený o úzký výklad pojmu „uživatel bytu“ vedl k tomu, že by nebylo možno požadovat na těchto osobách splnění ohlašovací povinnosti podle § 4 odst. 3 zák. č. 41/1964 Sb. a že by to mělo velmi nepříznivé důsledky

z hlediska bytové politiky.

Nejvyšší soud neshledal stížnost pro porušení zákona důvodnou a zamítl ji.

Z odůvodnění:

Ze žádného zákonného ustanovení nelze dovodit obecnou zásadu, na které je založena stížnost pro porušení zákona, že totiž ve všech případech (tj. právního i faktického) užívání bytu má občan právo na přidělení náhradního bytu, popř. náhradního ubytování, s výjimkou případů, kdy zákon výslovně stanoví (jako je tomu v § 53 zák. č. 41/1964 Sb.), že národní výbor není povinen přidělit náhradní byt ani poskytnout náhradní ubytování. Občanský zákoník určuje naopak výslovně, kdy je nárok na náhradní byt, popř. náhradní ubytování, dán, a to v ustanoveních § 178, 186, 187, 193, 394 odst. 3 a § 396. Všem těmto případům je společné (až na případy podle § 187 odst. 1 o. z., o nichž bude zmínka), že se v nich přiznává právo na náhradní byt, popř. náhradní ubytování, za dříve existující právní důvod bydlení. Vyplývá to i ze znění ustanovení § 186 odst. 1 o. z. a § 48 zák. č. 41/1964 Sb., v nichž se toto právo přiznává uživateli bytu, tj. osobě, která byla nositelem hmotněprávního vztahu vyplývajícího z práva osobního užívání bytu, který má být vyklizen na základě rozhodnutí soudu nebo místního národního výboru. I systematické zařazení ustanovení § 186 o. z. za ustanovení upravujícími zánik práva užívání bytu nasvědčuje tomuto závěru. Konečně i z významu pojmů „náhradní byt“ a „náhradní ubytování“ je nutno dovodit, že se přiděluje, popř. poskytuje tehdy, jestliže existovalo právo osobního užívání bytu. Kdyby nebyl splněn tento předpoklad, nebylo by co nahrazovat a přidělení náhradního bytu, popř. poskytnutí náhradního ubytování, by nesplnilo účel náhrady, nýbrž zakládalo osobě, které nesvědčil žádný z právních důvodů bydlení, více práv než měla k bytu, který má vyklidit. Právní názor stížnosti pro porušení zákona je tedy nepřijatelný i s ohledem na požadavek spravedlivého hospodaření s byty zakotvený v ustanovení § 1 zák. č. 41/1964 Sb.

Má-li uživatel bytu nárok na náhradu, je touto náhradou náhradní byt, pokud zákon nestanoví z této zásady výjimky (§ 186 odst. 1 o. z. a § 48 zák. č. 41/1964 Sb.). Občanský zákoník je uvádí v jednotlivých ustanoveních (např. § 178, 193 o. z.), zákon o hospodaření s byty je shrnuje v ustanoveních § 52 a 53. Z těchto ustanovení plyne, že druh náhrady spojuje zákon jednak s povahou vyklizovaného bytu, jednak s důvodem zrušení práva užívání bytu; i z toho pak lze dojít k závěru, že ustanovení § 53 zák. č. 41/1964 Sb. není výjimkou z obecné zásady o povinnosti poskytnout náhradu v každém případě vyklizení bytu, ale pouze s výjimkou ze zásady, že uživateli bytu přísluší náhrada ve formě náhradního bytu. Vždyť - za předpokladu správnosti názoru stížnosti pro porušení zákona - by např. bývalá družka uživatele bytu byla v případě uložení povinnosti byt vyklidit ve výhodnějším postavení než rozvedený manžel, který - vzhledem k ustanovením § 178 o. z. a § 52 odst. 1 písm. b) zák. č. 41/1964 Sb. - by neměl nárok na náhradní byt, jestliže mu nebyly pro dobu po rozvodu svěřeny děti.

Když odůvodňuje stížnost pro porušení zákona odvislost povinnosti vyklidit byt žalovanou na přidělení náhrady z ustanovení § 187 odst. 1 o. z., které výjimečně přiznává právo na náhradu osobám, které nebyly uživateli ve shora uvedeném významu tohoto pojmu, pomíjí specifickou tohoto ustanovení vyplývající z charakteru bytů, jichž se týká. U bytů trvale určených pro ubytování pracovníků organizace neplatí - vzhledem k ustanovení § 182 o. z. ustanovení § 179 - 181 o. z. To znamená, že smrtí či opuštěním společné domácnosti nemůže se stát ze zákona uživatelem bytu - právě s ohledem na účel bytů trvale určených pro ubytování pracovníků organizace - druhý manžel, popř. některá z dalších osob vyjmenovaných v ustanovení § 179 odst. 1 o. z. Byla proto nutná ohledně bytů trvale určených pro ubytování pracovníků organizace speciální úprava, která by těmto osobám zajišťovala práva obdobná, jako tomu je tehdy, nastanou-li tyto skutečnosti u bytů ostatních. Avšak i osobám jmenovaným v § 179 odst. 1 o. z., které bydlí v bytě trvale určeném pro ubytování pracovníků organizace, zajišťuje zákon právo na náhradu jen za podmínek uvedených v ustanovení § 179 odst. 1 o. z., tj. jestliže žily s uživatelem bytu ve společné domácnosti a nemají vlastní byt, a

osobám, které pečovaly o společnou domácnost uživatele nebo na něho byla odkázány výživou, jestliže s ním žily ve společné domácnosti aspoň po dobu jednoho roku před jeho smrtí a nemají vlastní byt.

Žalovaná nesplňovala tyto podmínky, takže ani v případě, že by šlo o vystěhování z bytu trvale určeného pro ubytování pracovníků organizace, by neměla právo na náhradní byt, popř. náhradní ubytování; není žádného zákonného podkladu k tomu, aby bylo žalované takové právo přiznáno. Použití ustanovení § 187 odst. 1 o. z. nepřichází v úvahu vzhledem k vymezenému charakteru bytů, jichž se týká; jeho aplikace prostřednictvím § 496 o. z. je nepřipustná vzhledem k tomu, že pro případ smrti či opuštění společné domácnosti uživatele bytu nemajícího charakter bytu trvale určeného pro ubytování pracovníků organizace obsahuje zákon výslovnou úpravu v ustanoveních § 179 - 181 o. z.

Pokud stížnost pro porušení zákona vytýká neúplné skutkové zjištění v otázce osobního vztahu žalované k uživateli bytu, nejde o okolnost, která by mohla ovlivnit rozhodnutí, že žalovaná je povinna byt vyklidit bez práva na náhradní byt, popř. náhradní ubytování; proto ani v tomto směru nemohla být stížnost pro porušení zákona úspěšná.

Vzhledem k tomu, že žalovaná nežila s uživatelem bytu ve společné domácnosti po dobu jednoho roku, jsou z důvodů shora uvedených již bez významu další úvahy, uvedené ve stížnosti pro porušení zákona, o splnění či nesplnění ohlašovací povinnosti žalovanou podle § 4 odst. 3 zák. č. 41/1964 Sb., nehledě na to, že pro jakékoli závěry z tohoto hlediska nejsou podklady v obsahu spisu.

1) Event. výjimka z této zásady je zdůvodnitelná toliko za použití čl. VI a VII o. z. s přihlédnutím k mimořádným okolnostem konkrétního případu.